

САВРЕМЕНА СРПСКА РАГУЗЕОЛОГИЈА: ЈЕДНО ВИЂЕЊЕ

Сажетак: Савремена српска рагузеологија се налази на извесној прекретници, коју би требало разрешити објављивањем дела и отварањем оставштина истакнутих овдашњих рагузеолога. Тиме би се окончао, окаснело, али коначно велики век српске рагузеологије, и створила могућност за отварање нових тема и приступа. У том смислу, два су правца којим би српска рагузеологија могла да крене: један очекивани, и други – обавезујући. Први подразумева враћање ове гране у европску рагузеологију, после могућности која савремена теоријска мисао нуди за тумачење дела из литерарних епоха које обухвата књижевност старог Дубровника (ренесанса и барок), док други значи монографску обраду, са приређивањем за штампу, дела знатног броја дубровачких писаца, историчара, публициста, ангажованих интелектуалаца 19. века, посебно из интелектуалног круга Срба католика.

Изложено виђење савремене српске рагузеологије биће образложено у овом раду.

Кључне речи: Дубровник, српска рагузеологија, Мирослав Пантић, Петар Колендић, Срби католици

Рагузеологија у српској науци данас би требало да себи обезбеди токове који ће бити у сагласју са савременом филологијом. То би значило да, најпре, мора постојати свест да је у овој области дошло до извесног застоја изазваног реалним а ваннаучним разлозима деведесетих година прошлог века. Као последица тог застоја, српска рагузеологија је изгубила корак са хрватском али и европском рагузеологијом, односно остала је не само на позицијама из деведесетих година, него је, у међувремену, сасвим схватљиво, раскинула и већину тадашњих веза и погубила потребни увид, па се нашла, мада у новом веку, изолована и заостала.

Ово тврђење може да илуструје и библиографски преглед историографских радова о Дубровнику сачињен за период 2000–2006. година, који садржи 1077 библиографских јединица (Крајофи, 2009). Грађа за ову библиографију сакупљана је са ових, балканских научних простора, тако да су сем радова бројних хрватских рагузеолога, наведени и текстови и студије написани и на словеначком, македонском и српском језику. Листајући импозантни списак, ауторско-абecedно устројен, стиче се утисак да тема старе дубровачке

историје, историје културе и литературе, као и уопште традиције у новијим временима добија на пажњи и значају. То се посебно односи на активност хрватске рагузеологије, док београдска школа врло уочљиво, бар према наведеним примерима, посустаје у праћењу ових, за прошла времена, врло привлачних тема.

Не може се, међутим, рећи да се не састављају радови на теме из, претежно, старе дубровачке литературе, односно да се и у српској савременој научној периодици, као и у програмима одређених научних скупова, не појављују и радови из ове области. Али, стиче се утисак да нема нити напредовања, нити сагласја са савременом рагузеологијом, односно да су радови у оквиру ове књижевне области написани по свим научним узусима, али прошлих времена, односно, конкретније – прве половине двадесетог века. И надаље се, у том смислу, на пример, између осталог, испитују извори и утицаји, посебно класични и италијански, на дела дубровачких писаца, што је давно опсервирана тема, а да се не користе савремене научне методологије, које би, на известан начин, ове теме сагледавале из интересантнијих и досад неуочених углова. Посебан, пак, проблем, представља игнорисање новије научне литературе, што све доводи до утиска недопустиве, а самим тим и потпуно ненаучне, самодовољности и ограничености.¹

О чему се ради? Најпре, српска рагузеологија није обавила своје основне послове којима би и завршила велики двадесети век, који је, са својим сјајним научницима и достигнућима у овој области, ипак, прошао. При томе мора се, најпре, са неким од надања и настојања и опростити – у питању је историја старе дубровачке књижевности која, и поред значајних прилога синтетичког типа који су представљали добар увод, као и више добро устројених антологија, а настајали су до половине прошлог века, из пера најугледнијих српских филолога, сад је то сасвим јасно – неће бити написана.

Познато је, наиме, да је историју старе дубровачке књижевности, у оквиру *Прегледа српске књижевности*, именујући је као Дубровачка (средња) књижевност, и хронолошки је, уз унутрашњи жанровски поредак, устројивши, коначно, после више историографских прегледа и приручника из претходног столећа, саставио Павле Поповић, почетком двадесетог века. Његови ученици и настављачи, Драгољуб Павловић и Петар Колендић, и поред значајног рада, нису написали историју ове књижевности – први, на известан начин, спречен животним условима, што би значило да је преминуо рано а неочекивано, као и да, игром случаја, никада и није предавао ову књижевност на универзитету, већ је био у прилици да се бави и другим литерарним периодима; док је други, сјајан и бритак у својим студијама, изабрао другачији начин за свој допринос у разоткривању тамних места у историји литературе старог Дубровника – разрешавајући кључна питања ауторства, датовања, хронологије.

¹ Требало би напоменути да циљ овог рада није да анализира српску рагузеологију последњих деценија. То би питање, наиме, посебно услед чињенице да је троје, од невеликог броја, истакнутих српских научника из ове области преминуло током периода 2008–11. година (Светлана Стипчевић, Предраг Станојевић, Мирослав Пантић), требало да буде тема посебне студије.

Међутим, када су многа од тих основних питања разрешена, изостанак оваквог једног кључног дела, по свему судећи, последица је стања у српској рагузеологији током друге половине двадесетог века када је таква могућност била сасвим извесна, а ипак није реализована.

Водећи српски рагузеолог, наиме, Мирослав Пантић, коначно, тај велики посао није обавио, мада је, судећи најпре према хрестоматији *Песништво ренесансе и барока*, објављеној шездесетих година, која, у кратким књижевнoисторијским белешкама о писцима обилује новим подацима, као и према критичким издањима кључних дела старе дубровачке књижевности, бројним штампаним прилозима, али и стотинама страница преписане архивске грађе, са небројеним запажањима, опаскама, па и драгоценим личним сећањима, која данас чине његову оставштину, то требало да буде његов основни задатак којим би вишеструко задужио српску рагузеологију.

Све што је, међутим, у међувремену, а у изостанку историје старе дубровачке књижевности, у овом подручју настајало само је могло делимично надоместити такву потребу, посебно што се тиче високошколске наставе, у виду антологијских избора, приручника, па и хрестоматија.

Када је тај тренутак и та могућност пропуштена, данас можемо сасвим основано рећи – да је та идеја и превазиђена.

Међутим, није све ненадокнадиво. Постоје и послови који се морају окончати. Наиме, базични радови кључних српских рагузеолога расути су по публикацијама тешко набављивим, а неки чак и закључани у неотвореним архивима. Имам у виду, најпре, оставштину Петра Колендића, која више од пола века од његове смрти стоји необрађена, непописана и непочитана у Народној библиотеци Србије. О значају Петра Колендића тешко је данас и говорити истраживачима којима су његова штампана дела доступна тек у једној књизи (Колендић, 1964), док се о токовима којима би се кренуло да је његова оставштина била доступна, сада може само слутити. Мора се, ипак, напоменути да је иза овог ученог и разборитог књижевног историчара, остала велика и разнолика оставштина: најпре су, наиме, у питању сами рукописи његових радова, посебно уз сазнање да су његове и штампане студије биле резултат дугих и прецизних анализа које, нажалост, нису, сем закључака и то, неретко, у виду интелектуално надмоћне одгонетке, тек изнети. Затим, ту би требало да се нађе и сва обимна архивска, публицистичка и, уопште, рукописна грађа, са ретким штампаним издањима коју је Колендић за свог живота вредно и брижљиво, како је познато, лично, али и задуживши своје ученике и познанике, сакупљао. Из преписке Петра Колендића, пред нама би се отворио читав један културни, научни, па и друштвени живот овог Дубровчанина кога је његов професорски позив водио до Скопља, па затим и у Београд, посебно интересантан за проучаваоце интелектуалног круга Срба католика, којем је он припадао. Квалитет његовог сведочења времена тек је уочљив у неколиким страницама аутобиографског дела *Моја сјећања и запажања* (Колендић, 1964: 241–249) које говоре о годинама школовања Петра Колендића, а чији се наставак још увек налази у недоступној оставштини чувеног рагузеолога.

Као следеће, имам у виду да радови Мирослава Пантића, који је више од пола века суверено устројавао српску а имајући и надаље моћан утицај и на хрватску рагузеологију, нису припремљени за штампу, ако не у сабраним, а оно у изабраним делима. То још пре што је познато да Пантић није за собом, сем два зборника студија и две-три монографије, оставио интегрална издања. Значај радова Мирослава Пантића уочен је и за његова живота, као што је и он сам био свестан чињенице да су његове студије и прилози, често под неупадљивим називима, буквално расејани по разноликој, неретко и недовољно доступној периодици.² Међутим, и данас пажљивијем проучаваоцу дубровачке ренесансе и барокне књижевности, не може да промакне чињеница да су поједини савремени радови, и то без ограничења на српску рагузеологију, ако не и читави правци у изучавању у овој области, често у вези са Пантићевим опажањима изнетим у његовим текстовима, било као проширење идеје, или, пак, асоцијативно заснивање. Много тога, наиме, што је овај угледни српски рагузеолог тек оставио као напомену, био је резултат дуготрајног и свестраног истраживања, у највећем броју случаја са могућношћу даљег развијања, које он, било услед недостатка времена, због других послова, било услед некомплетности података, и то према Пантићевом мерилу које је, као што је познато, било врло строго, није окончано. Првенствено из тих разлога, односно могућности које Пантићеве студије и надаље нуде, било би потребно сабрати их и поново одштампати.

Такође, имам у виду да животно дело Предрага Станојевића, монографија *Књижевни историчар Франческо Марија Апендини*, није штампано, мада је прошло пет година од њеног окончања. То још више из разлога што овај рад представља последњи у низу оних који се баве дубровачком биографијом, а што је све зацртано било у плану оснивача српске рагузеологије Павла Поповића на самом почетку двадесетог века, што је и било једна од основних разлика и одлика српске рагузеологије.

Наиме, о овом великом науку, о проблемима али и решености да се он изведе, писао је Павле Поповић у *Уводу* у Колендићево издање биографских дела Игњата Ђурђевића, изневши хронологију догађаја: на самом почетку двадесетог столећа, 1903. године, он је поднео предлог Српској краљевској академији да се у једној књизи штампа својеврстан избор из старих дубровачких животописаца, који би обухватао тројицу најистакнутијих Игњата Ђурђевића (*Vitae illustrium Rhacusinorum*), Сара Цријевића (*Bibliotheca Ragusina*) и Ђура Башића (*Elogia Iesuitarum Ragusinorum*). Ђурђевићеве 43 биографије Поповић је штампао као другу књигу „Зборника за историју, језик и књижевност српског народа“, већ 1905, али је, у ратним временима, претежни део тиража пропао у Државној штампарији. Из приређеног издања биографија Ђ. Башића, до Павла Поповића је после рата стигао врло оштећен рукопис, тако

² Професор Пантић се и шалио са овом чињеницом. Наводио је, притом, запажање једног млађег истраживача који га је оптуживао да је био вешт да своје текстове „сакрива“ по разним периодикама.

да је у наредном периоду било планирано да се изнова крене са издавањем дубровачких биографа. Овога пута, Павле Поповић је, после извесних прилагођавања одређеним околностима (Поповић, П., 2000: 137–141), тај посао поделио, па је Драгољуб Павловић приредио и издао дело Ђура Башића (Вашић, 1933), док су Ђурђевићева биографска дела штампана у сарадњи Поповића и Петра Колендића (Ђурђевић, 1935). Што се тиче дела С. Цријевића, две академије, Српска краљевска и Југославенска знанствена, направиле су договор 1927. да се око тога ангажује управа Доминиканског манастира у Дубровнику.

Познато је, такође, да је Мирослав Пантић, као ученик, а затим и наследник Петра Колендића на београдској катедри за стару дубровачку књижевност, 1957. године објавио студију о раду четвртог дубровачког биографа, под насловом *Себастијан Сладе Долчи, дубровачки биограф 18. века*, као и да је Стјепан Красић, седамдесетих година, објавио биографско дело Сара Цријевића.

На овај начин, без сређеног архива Петра Колендића, без Пантићевих дела и Станојевићеве монографије (нека то буде оквир и за остало), остајемо у дисконтинуитету са сјајним данима српске рагузеологије у периоду од половине прошлог века.

Тек са завршетком ових послова, који би требало да значе окончавање српске рагузеологије са двадесетим веком (имам у виду да се Пантићево активно бављење дубровачком књижевношћу и конкретно завршило у том периоду, због његових каснијих других обавеза, као и да је Станојевићева монографија по свом настанку тек нешто прешла 2000. годину), требало би кренути даље.

Можда је ово тренутак да се зажали и за одређеним настојањима која нису завршена. Најпре, за врло добро осмишљеном едицијом београдске „Просвете“ под називом „Књижевна баштина старог Дубровника“, а са уређивачким одбором у саставу Мирослав Пантић и Злата Бојовић. Едиција је планирана у пет кола, а четири тома која су изашла у периоду 1994–1999., могу само да покажу шта смо изгубили неостваривањем овог пројекта. Наиме, о четворици дубровачких писаца из различитих периода – Мавру Ветрановићу, Динку Рањини, Џону Палмотићу и Игњату Ђурђевићу, састављене су књиге у којима је уз обиман предговор дат избор из дела, са коментарима, као и литература и речник мање познатих речи. Мада нису чињена никаква открића, направљен је само избор из већ објављених издања, оваква приређивања врло су значајна и потребна, посебно у универзитетској настави. Међутим, стало се са, према наведеним, другим, осмим, седамнаестим и осамнаестим томом.

Што се даљих токова тиче, по мом мишљењу, два су правца савремене српске рагузеологије – један је очекивани, имајући у виду потребу за достизањем савремених наука, а други је обавезујући. Први је својеврстан логичан наставак рада српских рагузеолога, који би, после извесног заостајања, у смислу настављања превазиђених тема уз застарелу методологију, као и об-

ичног изостајања, требало да се укључе у теме које ренесансна и барокна литература стварана на подручју старог Дубровника, после знатних архивских истраживања, која су обухватила не само комплетирања дела најзначајнијих аутора, него и увид у разноврсне токове културне и историјске прошлости, омогућава и то из нових, интердисциплинарних, па се може рећи и узбудљивих углова. Тиме би се српска рагузеологија прикључила савременим токовима европске, па и светске теоријске мисли која своја истраживања посебно везује за културне и литеарне епохе које су и у самом старом Дубровнику пружиле своје најбоље представнике. Сам Дубровник, односно стара Република, својим строгим устројством, чврстом влашћу, свешћу о државности и сталним настојањем да се одржи самосталност увидом не само у спољне европске него и у унутрашње свакодневне прилике својих грађана, од племића до ситног грађанства, врло је погодан и плодотворан за таква истраживања, што је и доказано током последње деценије посебно у радовима најистакнутијих дубровачких рагузеолога. Наиме, тема власти, моћи, политике, као и слободе и контроле која остварује јак утицај и на приватни и свакодневни живот, сасвим је изводљива уз бројна дела из историографије, правне и социолошке студије, које су већ написане, а на примерима текстова чији су аутори, што све чини много узбудљивијим, најчешће сами извршитељи власти или, пак, њихови најближи сарадници.

Други правац, мање је узбудљив и не тако у складу са савременим токовима теоријске мисли, али је више обавезујући. У питању је књижевно и уопште литерарно али и културно стваралаштво Дубровчана деветнаестог века. Сам тај период, схваћен у нешто проширеном, у хронолошком смислу, виду, у трајању од почетка Француске револуције па све до почетка Првог светског рата, интересантан је последњу деценију-две посебно проучаваоцима Дубровника. Познато је да су са том темом у току деценијски пројекти, између осталог, и у Заводу за повијесне знаности ХАЗУ у Дубровнику, па да се ова фаза у историји и историји културе Дубровника проучава интердисциплинарно, и у монографским студијама, као и у значајним појединачним радовима. Али, из разлога што су тадашњи промењени статус и друштвено-политички односи не само Дубровника него и у регији, уз познату револуцију у свести о националној припадности, која је, затим условила, и поделу и у политичком смислу, условили драстично другачију основу за литерарну, научну, публицистичку и културну делатност Дубровчана, долази до бројних неуједначености, несугласица, па, коначно и непотпуности у тумачењима тога доба.

Можда би сад требало навести недавно изречену опаску хрватског интелектуалца, лексикографа и писца, Конављанина пореклом, Влаха Богишића, која би донекле појаснила и усмерила овај рад на разоткривању дубровачког деветнаестог века. Учествујући у великој поставци изложбе *Култура Срба у Дубровнику. Из ризнице Српске православне цркве Св. Благовештења*, коју прати обиман каталог монографског типа, Богишић је казао: „Српска култу-

ра унутар самог Дубровника има органски кључ за разумевање Дубровника, али га је због својих фрустрација користила врло ретко или никад“ (Поповић, Г., 2012). Ова изјава је дата само годину дана по објављивању животног дела дубровачког историчара Николе Тоље, *Дубровачки Срби католици – истине и заблуде*, у којем аутор, после деценија истраживања, посебно дубровачке периодике, износи своја виђења интелектуалног и културног покрета Срба у Дубровнику католичке вероисповести, уз бројна, аутентично наведена имена оних који су се као такви осећали а то и потврдили својим потписима у различитим и званичним ситуацијама.

Међутим, и поред овога, али, наравно, са овим у виду, питању књижевности и историје културе Дубровчана 19. века можемо прићи и са друге стране, односно са другим образложењем.

Дубровник је, наиме, својом традицијом писања, проучавања, превођења и уопште бављења литературом на различите начине, стекао током времена многе такозване минорне писце. Што се старијих периода тиче, настојало се да се, бар преко објављивања и коментара дела дубровачких биографа, такви писци поброје, а њихово дело прикаже у прегледу. Међутим, што се новијих времена тиче, знатан је број аутора који су, на одређени начин, занемаривани, тако да постоји сасвим извесна бојазан – да ће бити и заборављени. У питању су посебно интелектуалци из круга Срба католика, који су стварали од средине 19. па све до првих деценија 20. века. Најновија истраживања, обављена углавном према дубровачкој периодици тога доба, указују да их је било више стотина, односно да су у то доба, Срби католици у Дубровнику били у преовлађујућем броју интелектуалци. Већи део њих је писао и за собом оставио одређено, углавном разнолико дело. Претежни део њихових радова углавном није чак ни пописан, мада су и у Београду, као и у Дубровнику и Загребу – састављане одређене библиографије које би требало да обухвате и ове радове. Монографска обрада дела ових писаца, био би задатак наредних периода и за српску рагузеологију, као и приређивање значајнијих радова за штампу. Тек тада би уследило компетентније размишљање на тему устројавања овог литеарног периода у Дубровнику новијих времена. Као што би се са тек објављеним делима ових писаца, уз потребна тумачења и анализе, могло установити на којој традицији они заснивају своје радове и да ли су пружили основе за касније стваралаштво и којих, односно чијих, писаца.

У том смислу требало би кренути са литерарно најзанимљивијим због њиховог дела, какви су, на пример, Матија Бан, Иван Стојановић, Медо Пуцић. Разноврсни по свом делу, они су имали и различиту рецепцију, а исто тако изазивали пажњу књижевноисторијске и теоријске мисли. Можда је у савременом добу, најинтересантнији од њих био, али не увек и из правих разлога, дум Иван Стојановић (1829–1900), при чему је више обрађано пажње на његове политичке и националне ставове, а мање на његово оригинално дело. Матија Бан (1818–1903), без сумње најамбициознији писац међу њима, у своје

време био је хваљен и слављен драмски аутор, да би затим био потпуно заборављен. Међутим, комплексно Баново дело, при чему би, ипак, требало дати предност његовим драмама, у последње време изазива, али још недовољну, пажњу истраживача. Што се Меда Пуцића (1821–1882) тиче, личност у чију вредност његови савременици нису сумњали, вишеструко је инспиративна за истраживање: и као песник и као прозни писац, али и као један од првих истраживача и приређивача старих рукописа за штампу. Сва тројица, такође, имају своје значајно место и у уређивању периодичних издања у Дубровнику свога доба, са јасним програмским, не само политичким, него и литерарним циљевима. У тим пословима још се више истакао Цвтаћанин Луко Зоре (1846–1906), уредник и „Словинца“ и „Срђа“, али и бечки слависта, аутор не само бројних програмских и полемичких чланака, него и вредних прилога из историје језика, као и још увек непротумаченог пева *Објављење*.

Антун Казали (1815–1894), који припада овом дубровачком кругу, занимљив је за истраживање и из разлога што се рукописи његових дела, а писао је много и обимно, имајући у виду, сем уобичајено класичну и италијанску, и енглеску литературу, коју је могао читати у оригиналу, налазе у архиву Српске академије наука и уметности, што би требало да буде не само погодност него и изазов за младе истраживаче.

Занемарени дубровачки писци овога доба су и Вид Вулетић Вукасовић и Људевит Вуличевић, са својим лепим прозама. Дописни члан Српске краљевске академије Вид Вулетић Вукасовић је био књижевник, истраживач старина и народних обичаја. Највише се бавио епиграфским споменицима, објављујући античке, грчке и римске натписе, као и старосрпске надгробне натписе. У књизи *Биљешке о култури јужнијих Словена, особито Србаља*, објављеној у Дубровнику 1897, као и на светском конгресу фолклора у Чикагу, објавио је резултате својих вишегодишњих истраживања старосрпских гробова по Херцеговини и по Босни.

Њима се са својим историографским, али посебне врсте, на прелазу ка есејистичким, у појединим приликама, али и ретко успелим литерарним радовима може придружити Лујо Војновић (1864–1951). Брат писца *Дубровачке трилогије*, Ива, и син историчара дубровачке цркве, Косте, Лујо Војновић, образовани доктор права, вешт дипломата, модерни историчар и надарени писац, својим обимним делом није предмет новијих интересовања, по свему судећи из потпуно ненаучних разлога. Од његових књижевних дела поменимо: есеје *Дубровачке елегije I* (друга књига се налази у рукопису) и *Књижевни часови*, путописну прозу *Два дана на острву Лопуду*, као и монографски текст *Бранко Радичевић*.

Као писце стручњаке, овде ћемо поменути и филолога Пера Будманија (1835–1914), уредника Академијиног *Речника српскохрватског језика*, приређивача дела дубровачких писаца Антуна Глеђевића, Антуна Сасина, Савка Гучетића Бендевишевића и Доминка Златарића, врсног znalца бројних језика и преводиоца са санскрита, као и филолога, историчара и нумизматичара

Милана Решетара (1861–1942), док је правник и фолклориста Валтазар Богишић (1834–1908), који је, због својих значајних веза са знаменитим београдским научницима, Стојаном Новаковићем, као првим, био више него остали Дубровчани присутан у српској историографији, у последње време добио и свој двотомни зборник радова (*Spomenica*, 2011). Овој елитној групи, придружимо и Вицка Адамовића (1838–1919), аутора презначајне књиге, *Грађе за повијест дубровачке педагогије*, као и бројних других издања, између њих и оних штампаних у Српској дубровачкој штампарији, каква је књига *Дубровчани изван завичаја*.

Као посебно занемарене, па чак и, на извешан начин, контрадикторно тумачене, поменућемо аутора мемоарске прозе *Дубровачке слике и прилике* Јосипа Берсу (1862–1932), о чијој се аутентичности рукописа више од пола века расправља, као и правника, публицисту и писца Никшу Гради (1825–1894), чија новија монографска студија, аутора Ирвина Лукежића, непотпуно представља његов комплексан рад и као ангажованог интелектуалца.

Међу бројним другим, и ангажованим интелектуалцима, филолошког образовања, требало би поменути уредника листа „Дубровник“ и часописа „Срђ“, Антуна Фабриса, који, сем доприноса оновременој публицистици, има радова и из домена историје књижевности, као и Франа Кулишића, чији су новински текстови често непотписани (неки од њих штампани и у „Црвеној Хрватској“), као што су заборављене и његове студије, данас још релевантне, из области старије (о Џиву Бунићу) и новије (о Меду Пуцићу) дубровачке књижевности.

Поменимо, у овом смислу, и приређивача старих текстова и религиозног писца, Стијепа Скурлу, историчара и публицисту, Антонија Вучетића, уредника и власника листа „Дубровник“, Крста Доминковића, публицисту и аутора *Успомена из Барија*, Јовицу Перовића, врсног архивског радника и аутора бројних текстова из историје културе Дубровника, али и вредног сарадника наших научника, Ника Ћивановића.

Занемарено проучавање овог одсека дубровачке књижевности било би, коначно, могуће уврстити и у наставу, најпре универзитетску, под једноставним називом Новија дубровачка књижевност. Предмет изучавања би се сводио на уводно терминолошко и хронолошко одређење појма Новија дубровачка књижевност, који би подразумевао књижевност насталу у Дубровнику, тада фактички несамосталном, али и надаље са, у културном смислу, јаким осећајем партикулизма, од средине деветнаестог до тридесетих година двадесетог века. Посебност ове етапе у књижевности Дубровника био би преовлађујућа идеја дефинисана циљем да се култура, као склад свих духовних добара, постави као основни темељ државе, што је традиција Дубровачке републике практиковала и доказивала вековима. Као период који претходи, требало би поставити преглед рада латиниста и пригодничара почетком деветнаестог века, а затим се бавити илиризмом на начин како су га схватили Дубровчани, чиме би се допунио аутентичним, а занемареним текстовима,

увид у овај значајни период. Културном кругу, чију су основу чинили Медо Пуцић, Матија Бан и Иван Аугуст Казначић, требало би посебно посветити пажњу, као и првим календарима и забавницима који су они уређивали. Часопис „Словинац“, који је излазио осамдесетих година века, окупио је значајне Дубровчане, а међу њима и Луку Зоре, Мата Водопића и Антуна Казалија, а, иако је, на извештан начин, драмско стваралаштво у самом Дубровнику тога доба било занемарено, ипак се могу издвојити поједини аутори, међу њима и Пијерко Бунић. Интелектуални круг Срба католика са својим најагилнијим представницима, дум Иваном Стојановићем, Антуном Фабрисом, Никшом Гради, Франом Кулишићем, периодиком, часописом „Срђ“ и самосталним издањима, владао је последњим деценијама деветнаестог века, док су са њима били стално у сагласју и сарадњи и Дубровчани које су послови водили ван Града – Милан Решетар, Перо Будмани, Ватрослав Богишић. Последња времена новије дубровачке литературе обележава рад Вида Вулетича Вукасовића, Ника Ћивановића, Антуна Вучетића, Јовице Перовића...

И, коначно, питање националне припадности ових писаца, односно књижевноисторијског устројавања њихових дела, не би било основно питање за српску рагузеологију од друге деценије 21. века. Основно настојање српске рагузеологије садашњих времена је да се дела и ових литерарних, научних, публицистичких или, уопштено, културних делатника, чак и као ангажованих интелектуалаца, не забораве, односно да тумачење њихове аутентичне мисли не буде злоупотребљено, али нити прилагођено неким, па и тзв. „вишим“ националним интересима.

Литература

- Vašić, Đ. (1933). *Elogia iesuitarum Ragusinorum*. (прир. D. Pavlović). Zagreb.
- Ђурђевић, И. (1935). *Биографска дела Игњата Ђурђевића*. (прир. П. Колендић). Београд: Српска краљевска академија.
- Колендић, П. (1964). *Из старог Дубровника*. (прир. М. Пантић). Београд: Српска књижевна задруга.
- Krajofil, M. (2009). *Bibliografski pregled historiografskih radova o Dubrovniku (2000–2006)*. Zagreb-Dubrovnik:
- HAZU Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- Поповић, Г. (2012). *Спектакуларни обрт*. Политика, 30. јун 2012, 2.
- Поповић, П. (2000). *Дубровачке студије, Сабрана дела П. Поповића*, књ. IV. (прир. З. Бојовић). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Spomenica Valtazaru Bogišiću o stogodišnjici njegovog rođenja*. (2011). Beograd – Niš: „Službeni glasnik“, Institut za uporedno pravo, Pravni fakultet u Nišu.

Irena P. Arsić

CONTEMPORARY SERBIAN RAGUSAN STUDIES: ONE POINT OF VIEW

Summary: The article outlines the view that contemporary Serbian Ragusan studies have a number of tasks. First of all, in order to end the previous period, it is necessary to provide the insight into the most important legacies of two prominent Serbian Ragusan researchers, Petar Kolendić and Miroslav Pantić, and at the same time to publish the selection of their works in the form of collection of published studies. Only after these important tasks, one should access the two directions within these philological researches during the following period. The first direction involves the process of returning this branch to European Ragusan studies, owing to the possibilities given by the contemporary theoretical thought used in interpretation of works belonging to literary epoch which covers the literature of old Dubrovnik (Renaissance and Baroque). The other direction includes the monographic process, including the print preparation, of works belonging to significant number of Dubrovnik writers, historians, engaged intellectuals of 19th century, especially those from the intellectual circles of Catholic Serbs.

Key words: Dubrovnik, Serbian Ragusan studies, Miroslav Pantić, Petar Kolendić, Catholic Serbs